

Sygn. akt IV CZ 19/17

POSTANOWIENIE

Dnia 14 czerwca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Tyczka-Rote (przewodniczący)

SSN Krzysztof Strzelczyk (sprawozdawca)

SSN Roman Trzaskowski

w sprawie z powództwa I.Spółki z ograniczoną odpowiedzialnością z siedzibą w B.
przeciwko Gminie T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 14 czerwca 2017 r.,

zażalenia strony powodowej

na wyrok Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 24 stycznia 2017 r., sygn. akt I ACa .../16,

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 24 stycznia 2017 r. Sąd Apelacyjny w [...] uchylił wyrok Sądu Okręgowego w [...] z dnia 8 lutego 2016 r., którym utrzymano w mocy nakaz zapłaty wydany przez ten Sąd w sprawie z powództwa I. sp. z o.o. przeciwko Gminie T. o zapłatę i przekazał Sądowi Okręgowemu sprawę do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu wskazano, że przyczyną uchylenia było nierozpoznanie przez Sąd Okręgowy istoty sprawy wobec nieprawidłowego rozważenia podniesionego przez pozwanego zarzutu potrącenia. Sąd Apelacyjny wskazał, że Sąd pierwszej instancji błędnie uznał, iż w świetle art. 493 § 1 i 3 k.p.c. podniesienie zarzutu potrącenia było niedopuszczalne. Sąd drugiej instancji uznał bowiem, że przepisy te ograniczają w postępowaniu nakazowym możliwość dokonania potrącenia, gdy czynność materialnoprawna została dokonana już po wydaniu nakazu, a nie odnosi się do przypadku, gdy potrącenia dokonano wcześniej, a pozwany zamierza w zarzutach od nakazu jedynie powołać się na dokonane potrącenie. Wskazano także, że Sąd pierwszej instancji błędnie ocenił podniesiony zarzut potrącenia w kontekście roszczenia przysługującego na podstawie § 13 zawartej między stronami umowy, a nie jak należało to uczynić na podstawie § 19 umowy (kary umowne wynikające z niezrealizowania w terminie udzielonej gwarancji).

W zażaleniu na wyrok Sądu Apelacyjnego strona powodowa zarzuciła naruszenie art. 98 i 499 k.c., a także naruszenie art. 386 § 4 i art. 162 k.p.c. Uzasadniła to błędnym przyjęciem przez Sąd, że pozwany dokonał potrącenia wierzytelności wynikającej z kary umownej, a także błędną oceną Sądu Apelacyjnego, że przed Sądem pierwszej instancji doszło do nierozpoznania istoty sprawy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie. Przy rozpoznawaniu zażalenia przewidzianego w art. 394¹ § 1¹ k.p.c. na orzeczenie kasatoryjne sądu drugiej instancji zakresem kontroli Sądu Najwyższego objęte jest jedynie to, czy sąd ten prawidłowo zastosował art. 386 § 2 lub § 4 k.p.c. Zgodnie z tymi przepisami sąd

drugiej instancji uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania jedynie w przypadku nieważności postępowania (§ 2), a może uchylić i przekazać sprawę do ponownego rozpoznania w razie nierozpoznania przez sąd pierwszej instancji istoty sprawy albo gdy zachodzi konieczność przeprowadzenia przez ten sąd postępowania dowodowego w całości (§ 4).

Zażalenie na orzeczenie kasatoryjne służy przeprowadzeniu kontroli, czy orzeczenie zostało prawidłowo oparte na jednej z wymienionych przesłanek, tj. czy powołana przez sąd odwoławczy przyczyna uchylenia odpowiada ustawowej podstawie. Przedmiotem badania przy rozpoznaniu takiego zażalenia jest istnienie procesowych podstaw wydania przez sąd drugiej instancji wyroku kasatoryjnego, zamiast merytorycznego zakończenia sprawy, przy czym kontrolę o tak określonych granicach należy oddzielić nie tylko od oceny zasadności pozwu (wniosku) i apelacji, lecz także od merytorycznego badania stanowiska prawnego tego sądu. Przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest ewentualny błąd sądu odwoławczego przy kwalifikowaniu określonej sytuacji procesowej jako odpowiadającej powołanej przez ten sąd podstawie orzeczenia kasatoryjnego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013, nr 3, poz. 41 i z dnia 5 czerwca 2014 r., IV CZ 27/14, niepublikowane).

W świetle tego, co powiedziano wyżej, poza zakresem kontroli Sądu Najwyższego należało pozostawić postawiony w zażaleniu zarzut naruszenia art. 498 i 499 k.c. Przepisy te dotyczą merytorycznych przesłanek czynności potrącenia i nie mogą być przedmiotem kontroli Sądu Najwyższego dokonywanej w ramach rozpoznawania zażalenia na wyrok uchylający. Jedynie na marginesie należy wskazać, że wbrew twierdzeniu skarżącego Sąd Apelacyjny nie przyjął, że doszło do skutecznego dokonania potrącenia, a jedynie uznał, że kwestia ta została nierozpoznana przez Sąd pierwszej instancji przy uwzględnieniu wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych.

W rezultacie koniecznym stało się ustalenie, czy Sąd Apelacyjny prawidłowo zastosował art. 386 § 4 k.p.c., uznając, że w sprawie doszło do nierozpoznania jej istoty. Zgodnie z utrwalonym stanowiskiem Sądu Najwyższego, nierozpoznanie istoty sprawy zachodzi wówczas, gdy sąd pierwszej instancji nie odniósł się tego, co było przedmiotem sprawy bądź gdy zaniechał zbadania materialnej

podstawy żądania albo merytorycznych zarzutów strony (uczestnika), niezasadnie uznając, że konieczność taka nie zachodzi ze względu na występowanie materialnoprawnych lub procesowych przesłanek, które unicestwiają zgłoszone roszczenie (por. np. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 23 września 1998 r., II CKN 897/97, OSNC 1999, Nr 1, poz. 22 oraz z dnia 13 marca 2014 r., I CZ 10/14 i z dnia 6 sierpnia 2014 r., I CZ 48/14, niepublikowane).

W zgodzie z tym stanowiskiem pozostaje ocena Sądu Apelacyjnego, który uznał, że przez nierozpoznanie istoty sprawy można uznać sytuację, w której sąd pierwszej instancji bezpodstawnie pomija podniesiony zarzut potrącenia. Jak wspomniano, w judykaturze Sądu Najwyższego przyjmuje się, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi także wtedy, gdy sąd pierwszej instancji zaniechał zbadania zarzutów merytorycznych przeciwstawionych zgłoszonemu roszczeniu w tym także zarzutu potrącenia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 marca 2013 r. I CZ 7/13, niepubl.). Podkreśla się w nim także, że potrącenie jest przede wszystkim instytucją prawa materialnego. Z tego względu ocena prawna zarzutu potrącenia jest kwestią prejudycjalną dla oceny zasadności powództwa, choć ta ocena nie jest wprost wyrażona w sentencji orzeczenia. Sąd nie może uchylić się od zbadania zasadności potrącenia (art. 498 k.c.) w ramach rozpoznawanej sprawy, co oznacza, że zobowiązany jest ocenić czy istnieje i w jakiej wysokości wierzytelność pozwanego (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 18 grudnia 1973 r., III CRN 272/73, OSNCP 1974, nr 10 poz. 177). Rzeczywiście bez ustalenia istnienia i wysokości każdej z wierzytelności, nie jest możliwa ocena, czy na skutek potrącenia doszło do wzajemnego umorzenia tych wierzytelności w całości bądź w części (zob. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 20 grudnia 2006 r. IV CSK 299/06 niepubl.; z dnia 25 lutego 2005 r., II CK 434/04, OSNC 2006/2/32).

O nierozpoznaniu istoty sprawy należy mówić w szczególności wtedy, gdy podobnie jak na tle rozstrzyganej sprawy, sąd błędnie uznał zgłoszenie zarzutu potrącenia za niedopuszczalne (por. postanowienie SN z 17 kwietnia 2013 r., V CZ 108/12, nie publ.). Trafnie bowiem Sąd Apelacyjny wskazał, że art. 493 k.p.c. nie stał na przeszkodzie powołaniu się przez pozwanego na dokonane przed wszczęciem postępowania potrącenie. W takim przypadku wchodzi bowiem

w grę nie tyle zgłoszenie potrącenia, jako czynności materialnoprawnej, ale jedynie podniesienie zarzutu nieistnienia wierzytelności powoda w związku z jej umorzeniem.

Nierozpoznanie istoty sprawy jest także błędne - wedle oceny Sądu Apelacyjnego - ocena roszczenia przedstawionego do potrącenia dokonana przez Sąd pierwszej instancji. Sąd ten dokonał oceny roszczenia przez pryzmat § 13 umowy, zawierającej prawo do naliczenia kar umownych tytułem odszkodowania. Sąd Apelacyjny uznał zaś, że do potrącenia zostało przedstawione inne roszczenie wynikające z kary umownej naliczonej na podstawie § 19 ust. 6 umowy, które to roszczenie wynikało z niewykonania przez powoda roszczeń gwarancyjnych. Taki przypadek należy zakwalifikować jako nierozpoznanie rzeczywiście przedstawionego przez pozwanego zarzutu, a więc także nierozpoznanie istoty sprawy.

Z tych względów zażalenie, jako nieuzasadnione, zostało przez Sąd Najwyższy oddalone na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. w zw. z art. 394¹ § 3 k.p.c.

kc

